

ALBERT MASÓ: EL LLARG VIATGE CAP AL SOCIALISME

Xevi Camprubí
Avui, 9-9-2004
www.fundanin.org

La victòria sobre el nazisme havia reforçat la posició internacional de la Unió Soviètica fins al punt que el nombre d'intel·lectuals comunistes europeus que, a l'inici de la postguerra, s'atreuen a criticar la política de Stalin era més aviat reduït. Tot i així existien, sobretot a França, alguns nuclis opositors de tendència trotskista que treballaven, gairebé inútilment, per intentar contrarestar la influència que l'estalinisme exercia sobre el moviment obrer d'arreu del món. Fou en aquest context que un grup constituït el 1946 dins la secció francesa de la IV Internacional va prendre consciència de la situació i, davant del que ells consideraven "la superficialitat de les concepcions trotskistes", decidiren apartar-se'n i avançar per una altra via. El problema fonamental de l'època, deien els membres d'aquest grup, era "la naturalesa de la burocràcia obrera i sobretot de la burocràcia estalinista". Aquest plantejament apareixia el mes de març de 1949 en el primer exemplar del seu òrgan d'expressió: la revista *Socialisme ou Barbarie*; una publicació que, anys a venir, seria considerada per molts experts com l'embrió ideològic del Maig del 68. El grup dels sociobàrbars estava format principalment per Cornelius Castoriadis, Claude Lefort, Jean-François Lyotard, Pierre Souyri... i també per un català fill del barri de Gràcia: Albert Masó i March.

La presència d'Albert Masó dins el grup de *Socialisme ou Barbarie* no responia a la casualitat sinó a un pas endavant en la fascinant progressió d'un jove nascut el 1918 a Barcelona i que era dipositari d'una llarga experiència tant en política com en l'acció directa. "Vaig conèixer Albert Masó pels volts del 1934 en un míting del Bloc Obrer i Camperol de Gràcia -explica Wilebaldo Solano, aleshores membre de la Joventut Comunista Ibèrica, les Joventuts del BOC- però la nostra relació es va consolidar a partir de la Revolució d'Octubre. Masó va formar part dels grups armats que en aquella ocasió van intentar continuar la lluita fins al final".

Al seu torn, Carmel Rosa, un altre membre de les Joventuts del BOC, va conèixer Masó més o menys en la mateixa època; en un moment en què aquest jove arriat no tenia gaire més de 16 anys i havia d'escapar-se de casa per anar a les reunions perquè el seu pare no el deixava sortir de nit. "Masó pertanyia al BOC de Gràcia -explica Rosa-, un dels nuclis més actius i dinàmics del partit. Havia estudiat a l'escola Blanquerna i va ser allà on va adquirir consciència de classe, ja que el seu pare era un modest treballador. Masó veia la Blanquerna com una escola de catalanisme benpensant i per això va evolucionar cap a posicions revolucionàries".

D'aquesta manera, durant la Revolució d'Octubre del 1934 Masó va formar part d'una columna que, resistint-se a donar-la per acabada, es va dirigir a peu des de Barcelona fins a Sabadell, on la revolta va trigar més hores a ser sufocada. Més endavant, el juliol del 1936, va participar activament també en la lluita contra l'aixecament militar a Barcelona. Unes setmanes després, ja enmig de la Guerra Civil, va retrobar-se amb Carmel Rosa a les milícies del POUM que lluitaven al front d'Osca. "Masó era un home

fred i calculador -diu Rosa-, però mostrava sempre una actitud molt entusiasta i era bàsicament un home d'acció. Tenia, a més, un bon discurs i una gran capacitat d'anàlisi política. L'anomenàvem "l'intel·lectual de Gràcia". Al front les bales feixistes van ferir Masó i per aquest motiu va ser traslladat a Barcelona. Un cop recuperat va participar en la lluita clandestina que els militants del POUM van posar en pràctica a partir de juny del 1937 per defensar-se de la repressió endegada contra ells pel PCE i pel PSUC. Arran d'aquesta activitat va passar quatre mesos a la presó Model acusat de fer propaganda subversiva contra el govern de Negrín.

EL CAMÍ DEL LLARG EXILI

Els milers de republicans que en acabar la guerra s'havien exiliat a França vivien en unes condicions d'extrema dificultat i, en molts casos, amb prou feines tenien més ingressos per sobreviure que els proporcionats pels serveis d'ajut que havien organitzat els partits socialista i comunista espanyols. En aquell servei, tanmateix, no hi havia lloc per als que portaven penjada l'etiqueta de traïdors; ningú estava disposat a repartir un miserable crostó de pa sec a aquells a qui acusaven maliciosament d'haver col·laborat amb Franco fins a portar la República a la terrible desfeta. Però, fins i tot els fills dels acusats injustament de traïdoria tenen boca i necessiten omplir-la d'alguna cosa més que de laments. Fou per això que un grup de militants del POUM va decidir, com a mesura desesperada, cometre un atracament. De resultes d'aquesta acció Albert Masó i el seu amic Lluís Puig van ser tancats a la presó parisenca de La Santé. El 1941, dos anys després d'haver-hi entrat, Masó sortia del presidi amb el convenciment que els camins de la revolució no s'havien esborrat del tot. Puig, però, hi havia deixat la pell. "El caràcter i una part de la personalitat d'Albert Masó es manifesten al llarg de la seva trajectòria -explica Martine Vidal, que anys després seria la seva companya sentimental-. La política era el centre de la seva vida, però no era pas un intel·lectual tancat, ni un militant absorbit per una teoria; ell evolucionava amb la història i quan tenia una opinió formada s'endinsava a fons sobre el terreny sense mirar enrere. A banda d'això, Masó tenia un coneixement literari important que havia aprofundit a la presó; la lectura dels Misèrables de Víctor Hugo a La Santé encantava els seus companys de cel·la. Admirava Dickens, Tolstoi, Pasternak, Dos Passos i, sobretot, La Muntanya màgica i Els Buddenbrook, de Thomas Mann".

A la fi de la Segona Guerra Mundial l'esquerra revolucionària francesa va començar a reorganitzar-se i molts militants catalans i espanyols, exiliats des de feia anys, maldaven per participar-hi. Albert Masó havia aconseguit sortir viu d'un camp de treball a Alemanya, tot i que amb la salut força delicada, i s'havia desvinculat del POUM. "El vaig conèixer pels volts del 1946 dins la Fracció Francesa de l'Esquerra Comunista -explica Martine Vidal-, tot i que ell no compartia molts dels plantejaments del partit ni tampoc l'anàlisi que aquest feia de la Guerra Civil Espanyola, titllada de guerra imperialista. A principis dels 50 se'n va separar i va unir-se al grup de Socialisme ou Barbarie". A partir d'aleshores Masó va amagar la seva condició d'exiliat republicà rere el pseudònim d'Albert Véga; un nom que possiblement va escollir, segons Vidal, "perquè aquest és un estel que assenyala la direcció a la gent que viatja. A ell li agradava molt fer camí, avançar, i tenia molta por de l'estancament intel·lectual".

ANYS DE MEDITACIÓ POLÍTICA

La revista Socialisme ou Barbarie va aparèixer més o menys cada dos mesos entre els

anys 1949 i 1965. Segons Philippe Gottraux, professor de ciència política de la Universitat de Lausana i autor del llibre 'Socialisme ou Barbarie', un engagement politique et intellectuel dans la France de l'après-guerre, els sociobàrbars "es presentaven abans que res com un grup polític d'extrema esquerra inserit dins el terreny radical. Per ells la revista representava una meditació política, el mitjà de difusió d'idees més important entre totes les seves activitats militants i editorials". L'ànima del grup de Socialisme ou Barbarie era, sens dubte, Cornelius Castoriadis, un intel·lectual d'origen grec que s'havia exiliat a França i que ja de molt jove s'havia mostrat contrari al comunisme ortodox. La relació d'Albert Véga amb Castoriadis, Lefort, Lyotard i Souyri, assenyala Martine Vidal, que es va unir al grup el 1952, "estava basada en una estima recíproca, una amistat, una solidaritat i un compromís polític total, perquè posaven la seva vida privada en un segon pla i tenien idees comunes sobre l'explotació, l'alienació del proletariat, la importància de les lluites i compartien les mateixes esperances sobre esdeveniments d'arreu del món, com ara els d'Hongria i d'Algèria".

D'aquesta manera, Albert Véga va començar a escriure regularment a Socialisme ou Barbarie. En molts dels seus articles analitzava la situació que es vivia sota la dictadura franquista i sovint, també, denunciava la complicitat dels països democràtics: "L'actitud de les grans potències vers el franquisme està encara inspirada per consideracions imperialistes basades en els seus objectius locals i en les seves preocupacions estratègiques, lligades a l'interès constant de mantenir unit el front de la burgesia", hi escrivia l'abril del 1952. La col·laboració a la revista suposava la continuació d'una activitat periodística que havia començat a L'Internationale, el diari de la Fracció Francesa de l'Esquerra Comunista i, molt abans, més tímidament, a La Batalla i L'Hora, dues publicacions del BOC i posteriorment del POUM durant el període republicà. Segons Martine Vidal, "Véga va aportar al grup Socialisme ou Barbarie l'experiència d'un militant que tenia unes sòlides conviccions internacionalistes i antiestalinistes, basades en moviments revolucionaris reals, com els del 1934 i el 1936 a Barcelona. Per ell, els conceptes comitès de fàbrica, consells de pagesos i milícies combatents responien a una realitat viscuda, cosa que li donava una influència important en els debats".

A pesar dels forts lligams entre els membres, les diferències sorgides al llarg del temps van començar a separar el grup original dels sociobàrbars. Així, el 1958 les discrepàncies sobre la guerra d'Algèria i la qüestió de la lluita per l'alliberament nacional van motivar que Lefort abandonés el grup. Més endavant, el 1960, arran d'un polèmic article de Castoriadis que molts no aprovaven, el grup va patir una crisi que posaria la llavor de l'escissió. Segons el professor Philippe Gottraux, "Castoriadis pretenia conduir el grup cap a la ruptura amb el marxisme i desenvolupar una teoria revolucionària nova", cosa que Lyotard, Souyri i Véga refusaven a la vegada que es reafirmaven en la validesa de l'anàlisi marxista sobre les contradiccions del capitalisme. D'aquesta manera, a partir del 1963 els seguidors de Castoriadis es van agrupar entorn de la revista Socialisme ou Barbarie mentre que Lyotard i Véga farien el mateix amb una altra publicació: Pouvoir Ouvrier. "Véga va mantenir Pouvoir Ouvrier fent un gran esforç -explica Martine Vidal-, dedicant-hi la major part del seu temps i, a vegades, deixant fins i tot de banda les feines de traducció que li asseguraven l'existència". El darrer número de la revista va aparèixer el 1969; aquell mateix any el grup de Pouvoir Ouvrier es va dissoldre.

A principis dels anys 70, un cop exhaurida l'etapa de Socialisme ou Barbarie, Albert Masó va tornar a unir-se a la gent del POUM. "A partir d'aquell moment -explica Wilebaldo Solano, aleshores secretari general del partit a l'exili- Masó es va convertir en un dels militants més actius i entusiastes i, arran d'una crisi que es va obrir, va contribuir a organitzar la tendència anomenada l'Esquerra del POUM, en què va ocupar una posició

destacada". Davant la perspectiva de la mort de Franco i de la recuperació de la democràcia, Wilebaldo Solano i Albert Masó van augmentar l'activitat militant i van impulsar des de París l'edició de Tribuna Socialista, que en el primer número, aparegut l'octubre de 1975, es presentava com "una revista marxista revolucionària, però també una publicació oberta a tothom que pugui aportar estudis de valor sobre els grans problemes d'Espanya i del moviment obrer". En aquesta nova etapa Masó tornaria a camuflar la seva identitat, ara rere el pseudònim de Julio Gil.

RETORN A BARCELONA

A l'inici de la Transició democràtica Julio Gil va sentir la necessitat de tornar a Barcelona i col·laborar activament amb la reconstrucció del POUM; un projecte basat en el reagrupament de totes les forces marxistes revolucionàries. Una de les principals activitats de Gil va ser impulsar de nou la publicació de La Batalla, el llegendari òrgan central del POUM. Segons Pelai Pagès, historiador, biògraf d'Andreu Nin i professor de la Universitat de Barcelona, "el partit va trobar en Gil una persona molt bregada en la lluita política i amb una gran experiència. Era un ideòleg però també un home a qui li agradava organitzar; a més, era un bon discutidor, i ho feia com abans, cridant si calia. De seguida donava la imatge d'intel·lectual, amb ulleres molt gruixudes, fumant constantment i bevent cafè a totes hores".

La dedicació absoluta a la militància revolucionària continuava sent, quan Gil ja tenia 60 anys, l'essència del seu ésser. "Va venir a Barcelona -diu Martine Vidal- per ajudar els camarades durant unes setmanes i s'hi va quedar dos anys, abandonant la casa, la feina de traductor i la seva vida a París". Seguint amb l'esperit crític que va impulsar l'oposició del POUM a l'estalinisme i al trotskisme durant els anys 30, Gil es mostrava intransigent amb tota mena de sectarisme. "Hi havia dos vicis de l'esquerra europea que no suportava -explica Pelai Pagès-, l'antiamericanisme, que considerava absurd i injust, i també l'antisemitisme i l'actitud incondicionalment proàrab".

A pesar dels anys viscuts a l'exili Gil no oblidava les seves arrels. "Tot i ser un marxista revolucionari, en els darrers temps estava molt amoïnada per les essències del país -continua Pagès-. Quan era a Barcelona el preocupava sentir a parlar poc en català. De fet, era un home que, a banda de combatre per les qüestions socials, estava profundament preocupat pel futur del país. En certa manera, aquesta doble preocupació, social i nacional, era la raó de ser del POUM".

COMPRENDRE L'EVOLUCIÓ

La caiguda del Mur de Berlín, l'esfondrament de l'URSS i els atemptats de l'11-S als Estats Units van marcar els darrers anys de la vida d'Albert Masó. "Davant d'aquells esdeveniments pensava que el món entrava dins un nou període històric i es lamentava de no tenir les forces ni el temps de veure i comprendre quina seria l'evolució", assenyala Martine Vidal. Aquesta inquietud s'accentuava a causa d'un dels seus tabús: "De la mort no en parlava mai -diu Pelai Pagès-, era un tema que l'angoixava". Fos com fos, el novembre del 2001 tot allò que havia format part de l'esperit d'Albert Masó, d'Albert Véga i de Julio Gil es va retrobar per sempre dins l'urna on van ser dipositades les seves cendres. «Va ser un home lúcida i obert -explica Martine Vidal-, dotat d'una curiositat insaciable i d'una rigorosa inquietud per l'autenticitat. No suportava les deformacions ni els prejudicis. És per això que li agradava tant la cançó Ítaca de Lluís Llach, de la qual,

sens dubte, els versos "més lluny, sempre aneu més lluny" es corresponien amb la seva filosofia de la vida».

Acabat el llarg viatge els amics i camarades del POUM es van reunir uns mesos després en un petit poble del Pallars Jussà que Masó havia conegut quan era nen. "La seva Ítaca era el poble de la seva mare, Abella de la Conca, vora els Pirineus", diu Martine Vidal. Allí, en un bonic dia de primavera, acompanyada dels vells revolucionaris, Martine va destapar l'urna i va deixar que el vent cobrís tots els racons de l'enyorada Ítaca amb les cendres d'Albert Masó.